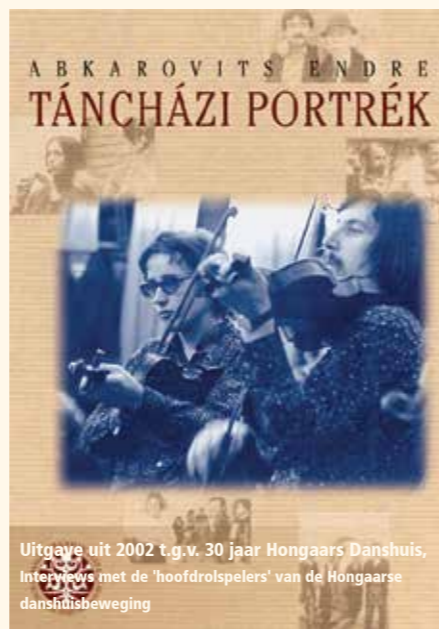

A múlt század hetvenes éveire már kezdett feledésbe merülni a hagyományos paraszti kultúra Magyarországon, csakúgy mint Európa legtöbb országában. Az emberek már nem voltak tisztában azzal (és ma sincsenek sokan), hogy mit is nevezünk népdalnak, néptáncnak. Sokan a vendéglői cigányzenét vagy a városi szerzők által írt, gyakran szentimentális 'nótákat' hitték annak. A táncok közül talán egyedül a csárdást ismerték. Az eredeti népdalok közül is elsősorban az 'új stílusú' dalokat ismerték, pedig Bartókék már a század elején felfedezték, hogy Erdélyben még él a „régí stílusú” (ereszkedő dallamú) népzene. Csak néhány zeneszerző, népzene tudós, koreográfus volt tisztában a magyar népzene és néptánc különböző rétegeivel, teljes gazdagságával.

Erdély, ahogy egész Románia, akkor el volt szigetelve a világtól, s így ott jobban fennmaradt a hagyományos paraszti kultúra. Mind magyarországi, mind erdélyi tudósok tanulmányozták, de szélesebb körben nem terjedt el. A 'néptáncgyűttek' se autentikus táncokat jártak, hanem a szovjet Mojszejev Együttes stílusát követték

pesti táncgyűttes képviselői elhatározták, hogy csak a saját szórakoztatásukra, nem színpadra, rendeznének összejöveteleket, ahol először széki táncokat tanulnának és járnának. Széken az ilyen táncos alkalmakra magánházaknál béreltek ki a fiatalok egy szobát, ezt hívták 'tánc háznak'. Így ez lett a magyarországi forma elnevezése is.

50 éves a tánc házmozgalom

Szellemi kulturális örökség a tánc ház

Halmos Béla Ádám István bandájával játszik egy esküvői menetben Széken, 1976

az egész keleti blokkban. 1971-ben a koreográfus Novák Ferenc 'Tata' magával vitt professzionális táncosokat az erdélyi Székre (Sic), aminek táncait ő már a hatvanas évek óta tanulmányozta, ahol azok csodálkozva látták, hogy a hagyományos táncrend, az autentikus népdalok változatlanul élnek és a régi paraszti kultúra változatlanul él minden területen (viselet, szokások, tárgyi népművészet stb.). Hazatérve, négy hivatásos buda-

A 'mozgalom' talán nem szerencsés szó, de ez lett a bevett elnevezés, amikor a városokban már elterjedt vált ez az eredetileg falusi szórakozási forma. A négy együttes eleinte csak a profi táncosok egymás közötti szórakozásának gondolta tehát ezt az összejövetelt, s így rendezték meg az első tánc házat 1972. május 6-án. Hamarosan nagy lett a külső nyomás, hogy amatőröket is engedjenek be, tanítsák meg nekik is a táncokat. Erre a Timár Sándor koreográfus vezette Bartók Együttes vállalkozott. Maguk a táncgyűttek addig megkomponált, az előadásokon cigány- vagy egyéb zenekarok

kísérte zenére járták a táncokat a színpadon, a próbákon pedig magnetofonról szólt a zene.

Az első tánc háztól kezdve azonban élő népzene szólt, legalábbis a Bartókban. Két fiatal építész tanult meg először autentikus népzenet játszani: Halmos Béla primás és Sebő Ferenc kontrás. Később egyre többen csatlakoztak hozzájuk, egyre több új együttes alakult, akik autodidakta módon tanultak meg zenélni. Egyeseknek ugyan volt zenei előképzettsége más területeken, másoknak viszont nem, de az utóbbi se volt akadály,

Niet als in de meeste landen van Europa raakte in de jaren zeventig van de vorige eeuw de traditionele boerencultuur in Hongarije steeds meer in vergetelheid. De mensen wisten niet meer (en weten jammer genoeg vaak nog steeds niet) wat volksliederen, volksmuziek en volksdans eigenlijk inhouden. Velen dachten allereerst aan de zigeunermuziek zoals die in de restaurants klonk, of aan de sentimentele levensliedjes (nóták) die door componisten en tekstdschrijvers uit de grote stad werden geschreven. En de enige dans waar men nog wel van gehoord had, was de csárdás.

Kassák Klub a Sebő-együttes tánc háza, 1976 (U.T.)

50 jaar danshuis

Sebő Ferenc & Halmos Béla Liszt Ferenc tér Könyvklub, az első budapesti tánc ház 1972. május 6-án. (Sz.Z.)

Op 6 mei 1972 vond in Budapest het allereerste danshuis plaats. Dit fenomeen was afgekeken van de nog levende danshuistraditie in het dorpje Szék in Mezőség, Transsylvanië, waar choreografen, dansers en musici in de jaren zeventig van de vorige eeuw mee in aanraking waren gekomen. Een danshuis is een soort Hongaars volksdansbal, waar ook dansen worden aangeleerd en waar levende muziek werd gespeeld. Omdat Hongaarse dansen veelal parendansen zijn, vormde dit een bijzonder plezierige manier van uitgaan. Na Hongarije is de danshuistraditie ook overgewaaid naar andere landen, onder andere naar Nederland, waar er in Utrecht al zo'n 35 jaar maandelijks op levende muziek Hongaars wordt gedanst!

Maar ook al kende men wél een paar echte volksliedjes, dan betrof dat meestal de zogenaamde liederen-nieuwe-stijl, terwijl Béla Bartók en kompanen al in het begin van de vorige eeuw hadden ontdekt dat de 'oude stijl'-liederen, met dalende melodie, in Transsylvanië nog levend waren. Slechts

dansten geen authentieke dansen, maar volgden de stijl van het Moiseev Ensemble uit de Sovjet-Unie die overal in het Oostblok opgang maakte. Maar in 1971 ging choreograaf Ferenc 'Tata' Novák met een paar professionele dansers naar het dorpje Szék (Sic) in Transsylvanië, waar hij al in de jaren

voor eigen plezier dansavonden te organiseren waar zij in eerste instantie dansen uit Szék zouden leren. In Szék huurde men voor dergelijke avondjes in privéhuzen een zaaltje dat danshuis werd genoemd en zo kregen ook de dansavonden in Budapest en elders in Hongarije de naam tánc ház ofwel 'danshuis'.

Immaterieel cultureel erfgoed UNESCO

een handjevol componisten, musicologen en choreografen wisten van de rijkdom en de verschillende lagen van Hongaarse volksmuziek en volksdans.

Transsylvanië was destijds, zoals geheel Roemenië, min of meer afgesloten van de wereld en daardoor bleef hier de traditionele boerencultuur veel beter bewaard dan elders. Hoewel de volkscultuur wel door Hongaarse en Transsylvanische wetenschappers werd bestudeerd, drong deze niet door bij het grote publiek. Ook volksdans-ensembles

'60 de dansen had bestudeerd. (Zie MM 81 over Szék en het oorspronkelijke danshuis en museum van Michel van Langeveld.)

Het gezelschap verbaasde zich erover dat hier de traditionele dansen, de authentieke dansvolgorde en de pure volksliederen nog springlevend waren en dat de volkscultuur er eigenlijk op alle fronten (klederdracht, gebruiken, volkskunst) nog intact was. Na hun terugkeer in Budapest besloten deze dansers, die afkomstig waren van vier dansgroepen uit Budapest, niet voor de bühne, maar puur

De benaming danshuisbeweging is misschien niet helemaal gelukkig gekozen, maar onder deze naam is het fenomeen nu eenmaal bekend geworden, nadat deze manier van 'uitgaan' in steeds meer steden opgang had gemaakt. De vier dansensembles zagen het danshuis in eerste instantie als een manier om zelf fijn bezig te zijn met dans, en zo vond op 6 mei 1972 het allereerste danshuis plaats. Al gauw nam de druk van buiten toe om amateur-dansliefhebbers toe te laten, die deze dansen ook graag wilden leren. Dit werd als eerste opgepikt door

hiszen a falusi primások sem ismerték de kottát, másoktól leste el de jätékmódot. Sok zenész indult Erdély különböző tájaira, hogy helyi zenészektol tanulják meg de dallamokat és de jätékmódot. Bár a falvakban nem volt szokás, hogy énekes álljon ki a táncosok elé, a táncolók maguk énekeltek, a magyarországi

Sebestyén Márta, 1976 - Kassák Klub, Danshuis van het Ensemble Sebő (U.T.)

het dansensemble **Bartók** onder leiding van choreograaf **Sándor Timár**. Bij voorstellingen werd er in die tijd door zigeunerorkestjes of andere orkestjes levende muziek gespeeld, maar tijdens repetities oefende men alleen met muziek van de band (cassette- of bandrecorder!)

Timár Böske & Timár Sándor Foto: Eifert János

Meteen bij het eerste danshuis was er echter al levende muziek, althans in het Bartók-danshuis, waar door twee jonge bouwkundigen werd gemusiceerd. Deze **Béla Halmos, primás**, en **Ferenc Sebő, kontrás** hadden zich bekwaamd in de authentieke Hongaarse volksmuziek. Later zouden nog meer musici meedoen en er waren ook steeds meer ensembles die zelf met deze muziek aan de gang gingen. Sommigen hadden wel een muzikale achtergrond, maar anderen vaak niet. Dat was geen probleem. Ook de violisten uit de oorspronkelijke dorpsorkestjes konden immers geen noten lezen en leerden te spelen door het van anderen af te kijken. Veel musici reisden Transsylvanië af om van diverse muzikanten ter plaatse de melodieën en speelwijze aan te leren. In de dorpen was

In de loop der jaren nam de populariteit van de danshuisbeweging steeds meer toe. Hoewel er door musici uit de andere takken van muziek nog lang gearzeld werd om volksmuziek als een gelijkwaardig genre te beschouwen, vormt die muziekvorm vandaag de dag een echte studierichting op de **Muziekacademie Ferenc Liszt** en overal in

városi zenekaroknál elég hamar elterjedt, hogy énekesük is volt. Mára egy sor – főleg női – népdalénekes szerepel az együttesekben. Az erdélyi tájegységek zenéje után más magyar és nemzetiségi (főleg román és délszláv) zenei dialektusok is divatba jöttek a táncházakban.

Az évtizedek folyamán a táncházmozgalom egyre elismertebb lett. Míg sokáig ódzkodtak más zenei ágak képviselői egyenrangúnak elismerni a népzénet, ma már a Zeneakadémián (**Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem**) Népzene Tanszék működik, s az országban számos alap- és középfokú zeneiskolában lehet népzénet tanulni. A népi kultúra ápolásának külön csúcsintézménye van 2001 óta: a **Hagyományok Háza**. Az UNESCO 2011-ben **Szellemi kulturális örökség** listára vette a táncházmozgalmat, mint a hagyományok megőrzésének példamutató gyakorlatát. ■

I. Táncháztalálkozó 1982 - Sportcsarnok, Budapest (Sz.Z.)

Júniusban, Hollandiában is lehet magyar néptáncot látni, táncolni. Eseménynaptárunkban megemlítjük a június 22-ei utrechtí Magyar Táncházat és a Családi Nap műsorát (június 11.).

het overigens niet de gewoonte dat een orkest een aparte zanger of zangeres had. Muzikanten zongen zelf bij hun spel. Maar in Hongarije werd het al gauw gemeengoed dat er bij een concert ook een zanger of zangeres op de planken stond. Zo zijn er tegenwoordig heel wat zangeressen in functie bij de diverse ensembles. Na de verschillende regio's van Transsylvanië raakten ook muziek en dans uit andere streken in Hongarije, in Roemenië en Joegoslavië populair in de danshuizen.

1* 'táncház' in Budapest op 6-5-1972 - Foto: Szalay Zoltán

Hongarije kun je op tal van muziekscholen en muziekvakopleidingen het vak volksmuziek volgen. Bovendien beschikt Hongarije sinds het jaar 2000 over een eigen topinstelling op het gebied van de volkskunst, het **Hagyományok Háza** (Huis der Tradities). In 2011 is de danshuisbeweging door de UNESCO aangewezen als **Immaterieel Cultureel Erfgoed** vanwege de geweldige manier waarop deze Hongaarse traditie de tand des tijds wist te doorstaan. ■

Zie ook de aankondiging van het Hongaars Danshuis in Utrecht hiernaast op blz. 23.

Agenda

Magyar táncház Hongaars danshuis Utrecht

Op 25 juni is er weer een Hongaars Danshuis in Utrecht. Het is al weer het eindejaarsfeest en om het geheel een gezellig en feestelijk tintje te geven trekken veel deelnemers en bezoekers een mooi kostuum aan of een speciale, folkloristische outfit.

Datum en tijd Danshuis: 25 juni 2022 19.30-23.30

Locatie: Buurthuis de Nieuwe Jutter, Amerhof 66, 3522TR Utrecht

Prijs: € 12,50 (contant bij de ingang of ter plekke middels een Tikkie)

De muziek wordt verzorgd door de band **Ördögös** - zie hieronder

Meer info via www.hetkarpatenensemble.nl.

Foto: Jessica Haberland

Het ensemble **Ördögös** wordt gevormd door Michèle van Baaren, Jeroen Duijfjes en Frank de Jong. Ördögös richt zich op de authentieke Hongaarse volksmuziek en speelt al decennialang een belangrijke rol bij het Hongaars Danshuis in Utrecht, waar het trio regelmatig live speelt bij de dansavonden. Met het danspaar Jessica Haberland en Leo Klomp speelt het ensemble al vele jaren lang het programma **De Transsylvaanse bruiloft**.

In dit programma wordt de aanloop naar een bruiloft en het aansluitende feest in beeld gebracht en in geluid gevat.

De musici hebben de Hongaarse muziek geleerd van Hongaarse groepen die in Nederland concerten hebben getoerd zoals **Muzsikás**, **Téka** en **Dűvő**. Ook heeft het trio cursussen gevolgd in Hongarije en Transsylvanië. En alle drie hebben ze Hongaars geleerd! ■ (Red.)

Danshuis'buli' bij Most Magyarul! draait door, 2019 Foto: Wim Kersbergen